

אור השבת

סלח: תלמוד

עמוד 1

1. 'אור השבת' - ביאורים ופירושים במסלול [57]

1. אור השבת

2. ביטחון

[לה] ותהיין [נשות עשיו] מרת רוח ליצחק ולרבקה {ספורנו נוקב מאוד! ודאי שאינו מכניס 'נשים' ו'נשות'}. **ספורנו:** והנה, יצחק עם כל זה, לא הכיר רב רשעו של עשו, [ואיך אני יודע זאת? משום] שלא היה מוחה בהן! ונזהר נכשל [יצחק]. שהשתדל לברך את עשו [אע"פ שהיה רשע]! ומשם יצאה תקלה [נוספת, והיא]: שנתן לעשו איזו ברכה או עצה, ושעם זה רבה משטמה בין בניו, ושהוצרך יעקב לברוח אל ארץ אחרת!!

[א] ויהי כי זקן יצחק ותקנין עניניו מראת ניקרא את עשו בנז הגל ניאמר אליו בני... אור החיים: וטעם יצחק שהיה חפץ לברך עשו הרשע, כי חשב שבאמצעות הברכות יתהפך למדת הטוב ויטיב דרכיו! כי **הצדיקים** יכאבו בעשות בניהם רשע, והיה משתדל עמו להטיב! **ואפשר שהיה מועיל!!** ותמצא שאמרו ז"ל (ב"ר פ"פ): כי נענש יעקב [אבינו, על כך] שמנע [את] דינה מעשו [משום] שאפשר שהיתה מחזירתו למוטב, הרי שאפשר לו לחזור למוטב!! **בעל הטורים:** ותכנה ענינו מראות - משום דכתיב 'כי השוחד יעור' - והוא לקח שוחד מעשו!

[ג] ועתה שא נא כלית תלך וקשתך וצא השדה ונצח לי (צידה) ציד: כלי יקר: ורש"י פירש מן **ההפקר** ולא מן **הגזל**, ונראה ליתן טעם למה הזהירו על הגזל בפעם זה יותר מבכל הזמנים... ונראה לפי שזל ידי מטעמים אלו חשב יצחק שיחול עליו רוח הקודש מתוך שמחה, וחשב שאם יביא מן הגזל לא תשרה השכינה במקום שהוא מצוי... יען כי הקרבן מקרב השכינה, והגזל מרחיקה!

[ד] ונעשה לי מטעמים כאשר אהבתי ונהיאה לי ואכלה בעבור תברכה נפשי בקרם אמות רמב"ן: **בעבור תברכה נפשי.** היה בדעתו [של יצחק] לברך אותו [את עשיו] שיזכה הוא בברכת אברהם - לנחול את הארץ - ולהיות הוא בעל הברית לאלקים! כי הוא הבכור! ונראה: שלא הגידה לו רבקה מעולם [את] הנבואה אשר אמר ה' לה [בבית מדרשו של 'שם' בהיותה בהריון] "ורב יעבוד צעיר". [כי אם היא כן הייתה אומרת לו]... איך היה יצחק עובר את פי ה', והיא לא תצלה???

והנה, מתחלה לא הגידה לו [בגלל] דרך מוסר וצניעות, כי "ותלך לדרוש את ה'". [היה] שהלכה ונראה רשות יצחק, או [אפשרות נוספת] שאמרה: "אין אנכי צריכה להגיד נבואה לנביא [יצחק], כי הוא גדול מן המגיד לי [שם]". ועתה [עכשיו - לאחר עשרות שנים], לא רצתה לאמר לו "כך הוגד לי [בעבר] מאת ה' טרם לדתי", כי אמרה, באהבתו אותו [את עשיו] לא יברך [את] יעקב, ויניח הכל בידי שמים!! והיא ידעה כי בסבת זה [שהיא לא תגיד לו, ויעקב יגנוב את הברכות בעורמה] יתברך יעקב מפיו בלב שלם ונפש חפצה! או [אפשרות נוספת: ש]הם סבות מאת ה', כדי שיתברך [גם] יעקב וגם עשו - בברכת החרב!! ולו לבדו נתכנון עלילות!!

[ח] ועתה בני שמע בקלי לאשר אני מצוה אתך אור החיים: פירוש: הגם שיש בדברים אלו כ'גניבת הדעת', עם כל זה יש לך לשמוע בקולי, פירוש: מלבד חיוב מצות כיבוד אב ואם [שיש עליך] - שהיא מצות 'עשה', [הרי] גם היא [רבקה הייתה] נביאה, וכתב בדבריו נביא אמת [שופטים יח] - "אליו תשמעו", לזה אמרה [לו]: 'שמע בקלי'!! וכבר כתבנו [לעיל טז ה] שיצטדק נביא באומרו [לאנשים] לעבור על מצוה [אחת] ממצות התורה, לפי שעה!!!

[יב] אולי וישיני אבי ויהייתי בעיניו כמתעטע ויהבתי עלי קללה ולא ברכה הרמב"ן: ואני תמה, איך לא פחד [יעקב] מהיכר הקול, וכל בני אדם [הרי] נכרים בקולם...? [תירוצו 1:] אולי היו האחים האלה דומים בקולם... [תירוצו 2:] או שהיה משנה קולו לדבר כלשון אחיו. כי יש בבני אדם יודעים לעשות כן!!

[יג] ונתאמר לו אמו עלי קללתך בני אד שמע בקלי ולך קח לי: 3 פירושים!
1. אבן עזרא: {1}: אל תפחד שיקלל, ואם יקלל - תהי קללתו עלי ולא עליך - **זה משפט דברי הנשים** כך רגילות הנשים לומר. {2}: והגאון פי': עלי [בכוחי] להסיר קללתך!!!
2. דעת זקנים: {3}: פירוש: לא יקלל אותך, כי אם אותי! שכן דרך העולם, כשהילדים עושין שלא כדעת, שמקללן [את] אביהם ואמן...
אור החיים: וראיתי לתת טעם לאהבת רבקה ליעקב! לצד, כי עיני כל [העולם] אליה [אל רבקה] יציערו - כי ממנה [בגללה - כביכול] יצא רשעו של עשו [כי היא הייתה מבית של רשעים]! והנה לטוב הרגיל [של בני אדם] החלקים יאהבו חלק אל חלקיו [- אב ואם או אחים את ילדיהם]... לא גלתה דעתה [רבקה] כי לא כן הוא [היא לא אהבה את עשיו], ומעשיה מוכיחות כי מקורה [רחמה] ברוך, וחלק הטוב - חלקיה! וטבעה אל - אהבת הטוב ירוץ... ומוצאו של 'עשו' לא מבחינתה של רבקה ח'!! גם יש סוד בדבר **כידוע ליודעי חן** - כי הוא [עשיו] וזהמת הקדושה - אחר צירופה באש הגבורה - שבבחינת 'יצחק אבינו', והבן...
[טו] ונתקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל והקמדת אפר אתה בבית ומלכש את יעקב בנה הקטן: הרמב"ן: עשו בנה הגדול ויעקב בנה הקטן - [כל זה נכתב] להפליג בענין [מעלת 'רבקה'] **הצדקת!!** כי המנהג במולידים, להכיר [ולכבד] את הבכור - בברכה, ובכבוד, ובמתן! והיא מדעתה [הבינה] 'צדקת הקטן' ו'רשעת הגדול', [ולכן] תשתדל בכל הטורח הזה - להעביר הברכה והכבוד מן - הגדול - אל הקטן.
אור החיים: פירוש: הלמתם עליו ב'יתקון הלבשה' - הגם שהיו גדולים - תקנתם לקטן!!

[כז] ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה: ספורנו: 'אחות לבן הארמי'. וממנה נולד עשו הדומה לאחי האם [ללבן הארמי].

[כא] ויעמר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ופתח רבקה אשתו: תרגום יונתן: והלך יצחק ל'הר העבודה' (המוריה), מקום שכפתו אביו, והפך יצחק בתפילותיו דעתו של הקב"ה, ממה שגזר על אשתו, הרי עקרה הייתה אצלו עשרים ושנים שנה, והתהפך בגללן דעתו של הקב"ה ממה שגזר עליה, שאף הוא היה עקר, והתרווח, והתעברה רבקה אשתו.

[כב] ויתרצו הענים בקרבה ונתאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה': 3 פירושים
1. **תרגום יונתן:** והלכה לבית מדרשו של 'שם' - 'הרב', לבקש רחמים מלפני ה'. [וכן ברמב"ן]
2. **רש"י:** ותלך לדרוש - לבית מדרשו של שם! - 'לדרוש את ה' - שיגיד לה מה תהא בסופה!
3. **כלי יקר:** והיא סברה שאין הדבר כן, אלא [רק] בל אחד בבטנה, ורוצה לצאת בין לפתחי בתי מדרשות בין לפתח עבודת גילולים, וא"כ ח"ו שמא שתי רשויות יש...??? לפיכך: 'ותלך לדרוש את ה' רצונו לומר: לדרוש אחר מציאת ה' ממש מהו. [דהיינו: להתחזק יותר באמונה]!! מדרש

[כה] ויצא הראשון אדמוני קלו בקצרת שער וניקרא שמו עשו: דעת זקנים: כשראה אביו אמר עדיין לא נבלע בו דמיו [עדן לא החלים מלידתו], ולא רצה למולו לשמונה ימים... כשעבר שנה או שנתיים וראה יצחק שלא החליף מראיתו [ונשאר 'אדום'] ידע שזו תולדתו [כך הוא, וזה לא 'חולי'] ואפ"ה לא מל אותו, אמר: הואיל ולא מלתי אותו לשמנה כמוני, אמתין [לו] עד שיהיה בן י"ג - כמו ישמעאל אחי, ואמול אותו. וכשהיה בן י"ג שנה, הוא [עשיו] עכב בעצמו ולא רצה למול!!!

[כו] ואתרי כן נצא אחיו וידו אחות בעקב עשו וניקרא שמו יעקב ויצחק בן ששים שנה... כלי יקר: כי יד ממשלתו [של יעקב] לא יהיה לו מיד ביום הולדו, כי אם בסוף בבואו בימים [בוקנתו]! כהוראת שם 'עקב' - המורה על 'הסוף' - כך השלימות הנפשי נקנה ביותר בסוף ימי חלדו של האדם. כי סוף כל דבר הכל נשמע, וזקני ת"ח מוסיפין חכמה, אבל ביום הולדו אין בו רושם כלל מן אותו שלימות הנפשי.

ספורנו: יושב אוהלים - שני מיני אוהלים, האחד אהל רועה, והשני אהל... שבו התבונן להכיר בוראו ונקדש בכבודו!!

[כד] וירא אליו ה' בלילה והוא ניאמר אנכי אלקי אברהם... אל תירא כי אתך אנכי וברכתך הרמב"ן: בעבור שהבריתו 'אבימלך' מעליו מקנאתם בו, וגם רועי גרר רבו עמו, היה מתירא פן יאספו עליו ויכוהו הוא וביתו. והבטיחו הקב"ה שלא יירא מהם! ויברך אותו, ואז נתן [הקב"ה] בלבם שהלך לפניו 'המלך' - בכבוד גדול, יותר מאשר עשה לאביו, כי בא [אבימלך] עם 'פכול' שר צבאו, ועוד הוסיף להביא עמו רבים רעיו!!!
אור החיים: פירוש, להיות שראה [יצחק] השפלה ממלך פלשתים - שגרשו מארצו, ולא ידע לאן יפנה, חש כי ה' עזבו, לזה אמר [לו הקב"ה]: "אל תירא, לא עזבתך, אתך אני."

[כו] ונאבימלך הלך אליו מגרר ואחזת מרעהו ופיכל שר צבאו: [כו] ויאמר אלהים יצחק מדוע באתם אלי ואתם שונאתם אתי ותשלחוני מאתכם: [כח] ויאמרו ראו ראינו כי יזהה ה' עמך ונאמר תהי נא אלה בינומינו בינינו ובינך ונקריתך ברית עמך: [לא] וישפיעו בבקר וישקבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום תרגום יונתן: מתורגם לעברית - וכאשר יצא יצחק מגרר התייבשו הבורות, והאילנות לא עשו פירות, והרגישו [אבימלך ועמנו] שבגלל שציערו אותו [את יצחק] היה להם כל זה, והלך אבימלך אליו מגרר... ואמר להם יצחק מה זה שבאתם אליי שאתפלל עליכם, ואתם שונאתם אותי, ותגרשוני מעליכם! ואמרו: ראה הרני היה דיבורך, ובזאתך, שבזכותך היה לנו כל טוב, וכאשר יצאת מארץ התייבשו הבורות, והאילנות לא עשו פירות, ואמרנו, נחזירנו אלינו, ותתקיים עתה השבועה שהייתה בינינו!!! והשכימו בבוקר וחתך רסן חמורו, ונתן להם חתיכה אחת לעדות, והתפלל עליהם, ונרווח להם, וליווים יצחק

[לד] ויהי עשו... ויצא אשה את יהודית בת בארי מחמי ואת קשתמת בת אילן מחמי: ספורנו: 'יהי עשו' בן ארבעים שנה! ולא חשש [דאג] יצחק להשיא לו ולאחיו [יעקב] נשים הגונות! ו'יקח אשה את יהודית בת בארי החתי', ולא הקפיד יצחק על נשואי 'החתי' כמו שעשה אביו! מוסר השכל: עבודת ה' שונה אצל כל אחד! יצחק לא נוהג אפי' כאברהם אביו, כל אחד ומהלכו!}

[לה] ותהיין [נשות עשיו] מרת רוח ליצחק ולרבקה {מדהים: למה ה' עשה שהם ציערום?} **חזקוני:** לפי שעתיד לומר [לקמן בפסוק מ"ו] רבקה תאמר ליצחק - ["אם לקח יעקב אשה מקנות 'חת' פאלה מקנות הקרץ למה לי טי"ם"] והיא אמרה זאת - כדי שיצחק יגיד ליעקב ללכת ל'חר' לחפש לו אישה - כדי 'שעשוי' לא יהרגו אותו], קדם ולימדך כאן [הפסוק] שלא היו נוחות ליצחק ורבקה [וממילא יצחק באמת לא היה מרצה מבנות 'חתי', כי הוא סבל מנשות עשיו].
ועוד [הסבר]: אם היה להם ליצחק ורבקה נחת רוח מהם, היו יושבות עמהן בבית אחד, וכשיבוא יעקב לטול את הברכות, יהיו מודיעות ליצחק: 'אין זה עשו בכורך!' לפיכך קדם ולימדך כאן שהיו מורת רוח ליצחק ולרבקה - וגרשם מביתו!
אבן עזרא: ונכתבה זו הפרשה - שישמרו בני ישראל מבנות כנען! {מי הם 'בנות כנען' כיום? איני יודע...!!!}

אור השבת

עמוד 2

2. מ'תשנ"ח בטרול - ר'א"ק. 3. בטוליס נחמיה ואל מוכריס מ'תשנ"ח בטרול. 4. מ'תשנ"ח - מ'תשנ"ח בטרול

2. מעניין בפרשה - המשך מעמוד קודם.

{א} ויאמר יצחק אל יעקב גֵּשָׁה נָא וְאֶמְשֶׁךְ בְּנֵי הָאָמָה זֶה בְּנֵי עֲשׂוֹ אִם לֹא. {2' פירושים רש"י: אמר יצחק בלבו, אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו, וזה אמר כי הקרה ה'... רמב"ן: לשון רש"י - 'אמר בלבו אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו...' ואני תמה [שאלה]: כי [הרי] לא היה עשו רשע בעיני אביו [אלא צדיק. ואם כן, מדוע אמר יצחק על עשו שאין שם שמים רגיל בפיו]? [תשובה]: ואולי היה [יצחק] חושב בלבו כי בעבור היותו [עשיו] איש שדה ולבו על הציד, [לכן] איננו מזכיר שם שמים מפחדו שלא יזכירנו במקום שאינו טהור ומבלי כוונה, [ואדרכא] נחשב לו זה בעיני אביו ליראת שמים [מצריות ונפלאה].

[פירוש נוסף:] ועל דרך הפשט יהיה זה - בעבור טביעות הקול - [דהיינו צלילי קול יעקב]

{ב} ויגש וישק לו... ויברכהו ויאמר ראה ריח בני קריח שדה אשר ברכו ה' ספורנו: ראה ריח בני ראה והתבונן שזה הריח הוא - קריח שדה - שמלבד המציאות המספיק לו [לאדם] להיותו מזון ב"ח, הוסיף [הקב"ה] עליו [על האדם] 'טובת הריח' - המהנה, ומועיל לרוח 'החינוג' 'להנפיש', וזה מדרכי טובו!! 'אשר ברכו ה' ויתן לה' - ובהתבוננך על מדת טובו - יתן לך באשר הוא האלקים שדה מבורך!!!

{כט} ועבדוד עמים וישתחוו לה לאמים הנה גביר לאחיה וישתחוו לה בני אמה... תרגום יונתן: וישתחוו לה אומיא כל בניו דעשו ויגחננו קומד מלכנותא כל בנהא דקטורה [תרגום לעברית: ישתעבדון לה כל האומות בני עשיו, ויכרעו לפניך כל בני 'קטורה', דהיינו - הישמעלים בני 'קטורה - הגר']

{לא} ויעש גם הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקם אבי ויאכל מציד בנו בעבר... תרגום יונתן [מתורגם לעברית]: ועכב רצון ה' ממנו 'צידת צבי', ומצא כלב אחד והרגו ועשה אף הוא תבשילין, והביא לאביו וכו'

{לב} ויחבר יצחק תרדזה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואכל מפל בשרם תבוא ואברכהו גם ברוך יהיה:

הרמב"ן: אין דרך ה'חרד חרדה גדולה... שישלים [את] צעקתו... [במשפט] - 'גם ברוך יהיה!!! אבל היה ראוי [לחרד חרדה] שיקללהו [ומדוע הוא ברכו?...]!!! והנכון בעיניי שהוא [לא לשון ברכה, כפי רש"י - אלא] לשון הוזה... [דהיינו, שיצחק אומר: כי ידעתי [את] האמת המציאותית] כי [יעקב] 'ברוך הוא' [בשורש...]. או טעמו [טעם נוסף] 'וגם ברוך יהיה על כרחי' - כן אומר יצחק: 'שאי אפשר לי להעביר הברכה ממנו, כי מאז שברך אותו [יצחק] - ידע ברוח הקדש, שחלה ברכתו עליו [ואי אפשר להוציאה]!!! וזהו טעם החרדה הגדולה אשר חרד, כי ידע שאבד בנו האהוב לו ברכתו לעולם!!

דעת זקנים: 'מי אפיה' - שאל יצחק: מי יהיה אפה [נאפה] בגיהנם??? ורוח הקודש משיבו: 'הוא הצד ציד' - כלומר 'עשו' [שצד ציד]!!! והיינו דקאמר ליה יצחק לעשו: 'ולכה אפיה מה אפיה בני', כלומר - אתה עתיד להיות אפיה בגיהנם, אם כן מה אעשה לך!!!

{לו} הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים... ויאמר [עשיו] תלא אצלת לי ברכה: ספורנו: 'הלא אצלת לי ברכה' - אף על פי שחשבת לברכני בברכה העליונה [וברכת בזה בטעות את יעקב] - אין לחשוב שהיה בדעתך [בשעת הברכה] שיהי לי הכל, וישאר אחי שולל וערום מכל ברכה [וממילא, ודאי שהשארית בצד עוד כמה ברכות לאח השני, אז אנא תן לי אותם]

{מא} ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבלי אבי ויאמר את יעקב אחי דעת זקנים: 'יקרבו ימי אבלי אבי' - פירוש: [אני] אגרום שיקרבו ימי אבלי אבי, אם [אני] אהרגה את יעקב אחי, ולפיכך אני מלהרגו עד שימות אהב.

{מב} ויגד לרבהק... ותשלח ותקרא ליעקב... ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך הרמב"ן: [שכתוב] 'ותשלח ותקרא ליעקב' - כי היה יעקב במקום אחר, איננו באהל אביו ואמו, כי היה מתחבא מפני עשו אחיו שהיה צועק עליו, והיה מתבייש ממנו או מתפחד...

{מג} ועתה בני שמע בקולי וקום ברח לך אל לבן אחי תרנה: אור החיים: ברח לך אל לבן. כי הוא יעמוד נגד עשו אם ילך להורגך {מז} וישוב עמו ימים אחדים עד אשר תשוב תמת אחיך אור החיים: בעבור זמן על המאורע, החמה [הכעס] מעצמה מתקררת מרתחתה!!!

{מח} למה אשפל גם שניכם יום אחד. מחלוקת נוקבת האם לרבקה היה אכפת שעשו ימות? רש"י: למה אשפל. אהיה שכולה משניכם

אכן עזרא: פחדה שמא יהרגו זה את זה. או [פחדה ש]יהרגוהו [את עשיו] אם יהרגו אותך. אור החיים: לו יהיה שימות גם הוא [עשיו]... אף על פי כן אין מרפא לשבך במה שימות גם הוא [עשיו] עמך ביום אחד [מיתתו של עשיו לא תרפה את כאבי מהמיתה שלך]! ולעולם אינה מקפדת אלא על מיתת יעקב. ולא על עשיו!!

3. 'ציטוטים נבחרים' [ופחות מוכרים] ממפרשי התורה {3}

{כז} ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש יושב אהלים: תרגום יונתן: יעקב גבר שלם במעשיו ומשמש בבית מדרש של 'עבר'. 'הת' לא מביא את שם

{כט} ויגד יעקב ויזיד ויבא עשו מן השדה והוא עץ: אור החיים: ויזד יעקב - אולי כי לצד שראה שהועילה לגימתו של עשו ליצחק, לקח גם הוא [יעקב] דרך לבשל תבשילין - לקרב לב אביו אליו, כעשו.

{ל} ויאמר עשו אל יעקב הלעיסני נא מן האדם האדם הזה... על כן קרא שמו אדום: ספורנו: על כן קרא שמו אדום. כשראו [העולם] שכ"כ התמכר [עשיו] למלאכתו הנפסדת [תאוותיו] אשר לא כתורת האדם, עד שלא הכיר בניו כי אם צבעו - קראו שמו אדום.

{לא} ויאמר יעקב מקרה כיום את בך בך לי: אכן עזרא: ויש אומרים: שיש לבכור 'לעולם' מעלה על הצעיר, לקום מפניו ולשרתו כבן לאב:

{לד} ויעקב נמן לעשו ולחם ויזיד עזשים ויאכל וישת נקם וילך ויבז עשו את הבכרה: רמב"ן: [ציטוט ראשון:] 'ואהבת האב לבנו 'הבכור' קלה [בקלות] להביא...! [ציטוט נוסף:] ומה שאמר [יצחק] לברך אותו [את עשיו] אחר עשות לו המטעמים - איננו שכן האכילה ושהד בהם! אבל [הטעם האמיתי הוא - 1: ש]רצה [ליהנות ממנו [כדי] שתהיה נפשו קשורה בנפשו בעת ההנאה ויברך אותו בחפץ מלא ורצון שלם! או {2}: שהיה יודע בנפשו - כי אחר האכילה היתה [הנפש] מתענגת ושמחה - ויחול עליה רוח הקודש! כענין "ועתה קחו לי מנגן וזהה כנגן המנגן ותהי עלי יד ה'!"

{ב} ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי: ספורנו: 'לא ידעתי יום מותי' - כי אמנם הברכה תחול יותר בהיות המברך סמוך למיתה כענין [שמצינו] ביעקב ובמשה, כי אז הנפש יותר נבדלת מן החומר.

4. 'מחלוקת': מחלוקות המפרשים בענייני הפרשה {5}

{כב} ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לך'ש את ה'. {7' פירושים

1. רש"י: ותאמר אם כן. גדול צער העבור. למה זה אנכי מתאוה ומתפללת על הריני!
2. אבן עזרא: והיא [רבקה] שאלה לנשים שילדו, אם אירע להם ככה, ותאמרנה לא...! 'ותאמר אם כן' הדבר והמנהג, למה זה אנכי בהריון משונה [מכול העולם]!
3. הרמב"ן: 'אם כן גדול צער העבור למה זה אנכי מתפללת ומתאוה על ההריון' - לשון רש"י - ואיננו נכון! ורבי אברהם [אבן עזרא] אמר: כי שאלה את הנשים וכו' והנה, הכתוב [לפי דבריו] חסר, ואיננו שלם בפירושו זה! והנכון בעיני: כי אמרה אם כן יהיה לי למה זה אנכי בעולם הלוא אינני שאמות או שלא הייתי!
4. ספורנו: ותאמר אם כן. אחרי שהדבר כן - שמתרצצין [בקרבי], ויש לחוש שימות אחד מהם, ואסתכן אני בלידה כמנהג [היולדות] 'בלידת עובר מת'. 'למה זה אנכי'. למה זה התאוה קרובי שתהיה אני 'אם הזרע' באמרם 'את היי לאפלי רבבה' וכן בעלי - שהתפלל עלי בזה!
5. אור החיים: ויתרצו לשון ריצון, פירוש: היו נדחקים ביותר... וזה יורה כי הריונה אינו מתקיים [וימותו הוולדות]. 'ותאמר אם כן למה זה אנכי', פירוש... למה אנכי הרה, לריק יגעתי, ותלך לדרוש את ה' - פירוש: לבקש רחמים על קיום הריונה, ולדעת דבר הסובב הפסד, כי מן השמים לא יעשו [סתם] נס לשקר - שתפקד בדבר שאינו מתקיים! ולעולם לא הקפידה על צער ההריון כי הצדיקים יסבלו צער גדול בעולם הזה לתכלית טוב הנצחי
6. כלי יקר: והיא סברה שאין הדבר כן אלא ולד אחד בבטנה ורוצה לצאת בין לפתחי בתי מדרשות בין לפתח ע"ג וא"כ ח"ו שמא שתי רשויות יש, לפיכך אמרה 'למה זה אנכי' כי כמני כשאר נשים עובדי עבודות גילולים, ומה יתרון יש לי עליהם, אם ח"ו שתי רשויות יש.
7. כלי יקר [פי' נוסף]: שנאמר 'ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו"... היה ירא מצד אשתו כי היא בת בתואל ואחות לבן שלא יצא ממנה - איזו זרע פסול... על כן היה ירא פן יצא ממנה זרע בלתי הגון כמו שיצא ישמעאל מהגר, ואולי זה סיבת עקרותה [ולכן: על זה התפללו יצחק ורבקה, שה' יצמיח מרבקה זרע כשר, וממילא תיתבטל עקרותה]. וכאשר נתרצצו הבנים בקרבה... בזה הרגיש שודאי אחד יהיה צדיק ואחד רשע, על כן אמרה 'למה זה אנכי', כי כמני כהגר...! ומה אנכי טוב ממנה, ולמה זה התפללתי? "ותלך לדרוש את ה'" - מה הועילה תפילתי. "וואמר ה' לה שני גוים בבטנך" - זה רבי ואנטונינוס! והועילה תפלתה שגם [מ]עשו יצא ממנו זרע כשר כאנטונינוס ושאר גרי צדק, מה שאין כן בישמעאל! ובזה את טובה מהגר!